

STORYTELLING

Van Isabel Allende zijn bij Wereldbibliotheek verschenen

Het huis met de geesten

Liefde en schaduw

Eva Luna

Het goud van Tomás Vargas

Het oneindige plan

Paula

Afrodite

Fortuna's dochter

Portret in sepia

De stad van de wilde goden

Herinnering aan mijn Chili

Het rijk van de gouden draak

Het woud van de pygmeeën

Zorro

Inés, vrouw van mijn hart

De geliefden van het Guggenheim

De som der dagen

Het eiland onder de zee

Het negende schrift van Maya

Ripper

De Japanse minnaar

De winter voorbij

Bloemblad van zee

Wat wij willen

Violeta

De wind kent mijn naam

Mijn naam is Emilia del Valle

Storytelling

Isabel Allende

Storytelling

Een geschreven leven

Vertaald uit het Spaans door Rikkie Degenaar

Wereldbibliotheek

Gepubliceerd in samenwerking met Sebes & Bisseling Literary Agency
namens Writers House, LLC.

Oorspronkelijke titel *La palabra mágica. Una vida escrita*

© 2026 Isabel Allende / Penguin Random House Grupo Editorial,
Barcelona

© 2026 Nederlandse vertaling Rikkie Degenaar / Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of
openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van)
deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

*All rights are reserved, including those for text and data mining,
AI training and similar technologies.*

Omslagontwerp Elena Giavaldi
Omslagbeeld © Lilystore/Shutterstock
Omslagbewerking bij Barbara
Foto auteur © Lori Barra

NUR 302

ISBN 9789028454743

ISBN 9789028454750 (e-book)

www.wereldbibliotheek.nl

Wereldbibliotheek maakt deel uit van Park Uitgevers

Voor de vertellers van verhalen
van vroeger, nu en morgen

De magie van het vertellen

*De ware alchemisten veranderen lood niet in goud;
zij veranderen de wereld in woorden.*

William H. Gass

Het schrijven heeft mij bepaald, het is de lijst die mijn ervaringen omkadert, de lens waardoor ik kijk naar mijn aanwezigheid in de wereld. Met dit in mijn gedachten heb ik besloten om andere projecten die ik onder handen heb uit te stellen en me eerst te bezinnen op de aard van mijn werk. Mijn boeken zijn mijn enige bijdrage; elk boek is een geschenk waaraan ik de grootst mogelijke zorg besteed, in de hoop dat het goed wordt ontvangen. Vandaar dat het me, nu ik het eind van mijn leven nader, belangrijk lijkt om te schrijven over... schrijven.

Dit voornemen is niet moeilijk, maar algemene conclusies trekken is dat wel. Toch is mij gevraagd in dit boek niet alleen verslag te doen van mijn weg als schrijver, maar ook om te delen wat ik onderweg heb geleerd, om anderen te helpen. Dus is dit een uitnodiging om het vak te onderzoeken waaraan ik mijn leven heb gewijd. Sommige lezers zijn wellicht geïnteresseerd in de literatuur in het algemeen, andere kunnen op zoek zijn naar advies. Ik hoop dat de eersten zich vermaken met mijn literaire avonturen en dat de anderen de angst voor het lege scherm verliezen en toelaten dat het vertelplezier hun inspiratie voedt.

Literatuur is magisch: een verhaal optuigen is een mysterieus proces, organisch en instinctief. Als ik schrijf, treed ik de dimensie binnen van de dromen, van de intuïtie, de voortekenen; ik moet me overgeven en de personages laten doen wat ze moeten doen en het verhaal toestaan zichzelf te vertellen. Ik breng het grootste deel van mijn tijd in eenzaamheid door, en in stilte, als een monnik in zijn cel. Schrijven is als mediteren. In de eenzaamheid komen herinneringen naar boven, hoor ik stemmen, heb ik visioenen. Hoe stiller ik ben, des te meer ik hoor en zie. In de stilte van het schrijven word ik soms bezocht door geesten, of zijn het misschien de muzen? Ik voel het als een lichte aanraking in mijn nek. Tijdens het schrijven verander ik in een medium.

Vanaf mijn eerste boek had ik tot mijn geluk een moeder die al mijn pagina's las. Zij was een uiterst veeleisend recensent en behoorde tot een generatie die de kunst van het schrijven beoefende in prachtig schoonschrift, met een verheven taal en een onberispelijke grammatica en spelling. Zij en ik hebben elkaar het grootste deel van ons leven dagelijks een brief gestuurd. Veel van haar brieven bestaan uit zes of meer pagina's, met de hand geschreven, zonder ook maar één correctie, elke zin is volmaakt. Onze fervente correspondentie was iets anders dan wat tegenwoordig onder communicatie wordt verstaan. De wereld van nu is visueel; mensen gebruiken korte, bruuske boodschappen en komen meteen ter zake. Als ik schrijf, probeer ik mijn moeder aan te roepen; ze was zorgvuldig in haar woordkeuze, ze verlangde elegantie, originaliteit, ironie. Wat mis ik haar rode potlood!

In de loop van de krappe halve eeuw dat ik fictie schrijf, heb ik het een en ander over mezelf geleerd, want elk boek is een reis naar het geheugen en de ziel, een oefening in introspectie. Tegenwoordig ken ik mijn beperkingen en vergeef ik mezelf mijn fouten gemakkelijker omdat ik een zekere genegenheid heb opgevat voor mijn oude tekortkomingen. De leeftijd heeft me niet wijzer of rustiger gemaakt, ook ben ik er niet beminnelijker op geworden, of minder geneigd tot verliefdheid, maar de jaren hebben me een bescheiden geluk gebracht toen ik dat het minst verwachtte. Ik ben niet bang voor pijn, want ik ben sterker dan ik lijkt, of voor de dood, want die heb ik van nabij gezien en het is geen skelet, gewapend met een zeis, maar een vriendelijke dame die naar gardenia's ruikt en in mijn tuin op me zit te wachten. Het enige wat ik vrees, is het moment dat ik niet meer kan schrijven.

Eindelijk heb ik geaccepteerd dat ik maar heel weinig controle heb over wat het lot voor me in petto heeft, en kan ik van dag tot dag leven, relaxed. Dat geeft me een vrijheid die ik niet bezat toen ik jong was. Ik ben tevreden over het leven dat ik heb geleid en heb alleen spijt van de pijn die ik mogelijk anderen heb aangedaan. Als ik opnieuw kon beginnen, zou ik ongeveer dezelfde weg bewandelen en zou ik ongetwijfeld dezelfde gevechten voeren, met name die tegen het patriarchaat, gevechten waaraan ik ontzettend veel plezier heb beleefd. Maar ik zou veel eerder met schrijven beginnen, dat wel.

Een verknipte geest

Voor mij is schrijven geen keuze, het is een verslaving. Ik zou het welsprekender kunnen verwoorden en zeggen dat het een poging betreft om zin te geven aan de verwarring van het leven en om herinneringen vast te houden, maar de waarheid is dat als ik niet schrijf, mijn ziel verschrompelt. Daarom heb ik zoveel boeken geschreven en kan ik er niet mee stoppen. Op de wegen die ik heb bewandeld zijn herinneringen achtergebleven, die gaandeweg verdwijnen. Wat ik niet opschrijf, wordt meegevoerd door de wind.

Het verre verleden, die heilige plek van de inspiratie: het huis van mijn grootouders waar ik ben opgegroeid, de Spaanse taal met het Chileense accent van mijn jeugd, de uitzonderlijke vrouwen die me hebben opgevoed, mijn helderziende oma, mijn moeder met haar intense liefde en haar briljante geest, de oude dienstbodes met wie ik in de keuken naar de hoorspelen op de radio luisterde. Mijn kindertijd was niet gelukkig, het was een tijd vol angst en onzekerheid, zoals dat voor de meeste kinderen op de wereld het geval is, maar ik had het wonderbaarlijke toevluchtsoord van de boeken.

De ongetrouwde broers van mijn moeder woonden ook onder het dak van mijn grootouders. Oom Pablo was een boekenwurm, hij verzamelde boeken en ik kan me hem niet anders dan lezend herinneren, zelfs aan tafel. Hij heeft me heel vroeg leren lezen en deed me mijn eerste boek cadeau: Scandinavische sprookjes, sneeuw en ijs.

Marcos, mijn andere oom, genoot ervan om mijn broers en mij te martelen met zijn 'ruige spelletjes' zoals hij die noemde. Hij liet me bijvoorbeeld met mijn hoofd naar beneden boven de wc bungelen en dreigde dan door te trekken.

Keer op keer ga ik terug naar die jaren. Ik ben aan het lezen, weggekropen onder de trap van dat grote, sombere huis waar de tocht doorheen jaagt. Mijn moeder heeft een van haar vreselijke migraineaanvallen en ik zit naast haar bed en bid dat God haar pijn verlicht. Het is nacht, stikdonker, en de Duivel observeert me vanachter de spiegel van de kast. Wat een geweldig materiaal! Ik vraag me af hoe schrijvers die een gelukkige jeugd hebben gehad iets op papier weten te krijgen.

In de jaren zestig ontdekte ik samen met mijn collega-journalisten de kracht van het geschreven woord. Ik leerde dat schrijven geen doel op zich is, het is een middel om te communiceren. Dat ben ik nooit vergeten. Ik schrijf niet voor mezelf, ik schrijf voor mijn lezers. Mijn boeken ontstaan niet in mijn geest, ze groeien in mijn buik; ik kies de onderwerpen niet, zij kiezen mij. Ik geloof dat de verhalen en de personages al bestaan in een andere dimensie, waar ze wachten tot iemand hen naar de wereld brengt.

Ik heb een lot getroffen dat een roman waardig is en ik heb geleefd zonder angst voor de risico's, wat me voldoende ervaringen heeft opgeleverd om me voor eeuwig van inspiratie te voorzien. Voor de meeste mensen heeft het leven enkele heldere en enkele heel duistere momenten in petto, maar de tijd daartussenin is grijs en laat geen sporen achter. Gelukkig heb ik heel veel goeds én heel veel slechts meegemaakt: onverwacht

succes en liefde natuurlijk, maar ook dood, verlies, scheidingen en tranen. In mijn leven komt maar weinig grijs voor. Ik kan niet klagen, dat alles is het zout van mijn bestaan en vormt het materiaal voor mijn boeken. In een roman heeft elke actie consequenties, is alles met elkaar verbonden, is niets toevallig, sluiten cirkels zich, is er een begin en een eind. In het echte leven heb je voornamelijk met wanorde en verwarring te maken, maar ik heb lang genoeg geleefd om dat welgemoed te accepteren. Als ik denk aan mijn verleden, doe ik dat met een glimlach en in hyperbolische termen.

Toen mijn drie kleinkinderen jong waren, zagen ze me altijd aan het werk achter de computer of met mijn neus in de boeken, en ze dachten dat ik straf had. Ze snapten niet waarom hun oma niet net zo leefde als iedereen en besloten dat ik een verknipte geest had. Overbodig om uit te leggen dat ik nooit een conventionele grootmoeder ben geweest, ik bakte geen koekjes en breide geen sokken, maar vertelde ze verhalen. Ik vroeg hun dan om ingrediënten voor een verhaal en zij daagden me uit door de meest uiteenlopende combinaties voor te stellen, zoals een zeemeermin, een fototoestel en een paddenstoel. Daarna was het mijn taak om, in maximaal tien seconden, een verhaal op te dissen dat die drie elementen bevatte.

Daartoe deed ik een beroep op het archief van mogelijke plots die ik in mijn hoofd heb, husselde die even dooreen en produceerde een giftige paddenstoel die aan de kust van de Piratenzee groeit en alles verkleint wat ermee in aanraking komt. Een toerist lag te slapen op het strand toen zijn camera heel even in contact kwam met zo'n paddenstoel en onmiddellijk kromp tot

het formaat van een vlo. Een zeemeermin – en we weten allemaal dat zeemeerminnen zo klein zijn dat je ze bijna niet kunt zien – vond het fototoestel en hing het om haar nek. Op dat moment gaapte de toerist diep en werd de zeemeermin opgeslokt. De rest van het verhaal is voorspelbaar: het zeemeerminnetje begint aan een gevaarlijke reis door het spijsverteringsstelsel van de man en maakt foto's van poliepen, zweren, verterend voedsel, maagzuur, blaas, karteldarm, dikke darm. Uiteindelijk komt ze via het andere uiteinde weer naar buiten, vreselijk smerig, en ze rent weg om zich te wassen in zee.

Mijn kleinkinderen zijn volwassen, hun studies hebben hen naar verre oorden gevoerd en ze hebben hun eigen leven opgebouwd, maar ze zijn het zeemeerminnetje in de poep en andere smerige of bloedstollende verhalen niet vergeten.

Wanneer ik verhalen voor volwassenen vertel, vind ik niets leuker dan het plot op te bouwen met een stuk of wat personages, onderwerpen of gebeurtenissen die ergens rondzweven, ze met elkaar te verbinden en betekenis te geven. Ik schrijf omdat ik het heerlijk vind, en omdat het nu eenmaal het enige is wat ik kan. Ik wil weten wat er is gebeurd, wie het is overkomen, waarom en waar. Ik wil elk menselijk verhaal behouden, het vertellen en nogmaals vertellen.

De onmetelijke macht van het narratief

Friedrich Nietzsche zei dat hij niet meer nodig had dan een vel papier en iets om mee te schrijven, om de wereld op zijn

kop te zetten. Dat klinkt een beetje overdreven, maar de man was zich bewust van de macht van het vertellen. Verhalen spelen een fundamentele rol in ons leven en in de maatschappij; ze geven vorm aan onze werkelijkheid, ze definiëren ons als individu, wie we zijn, wat we doen, hoe we ons verhouden tot elkaar, en bepalen ons zelfbeeld en het beeld dat anderen van ons hebben.

De geschiedenis is een verhaal waarover we hebben afgesproken dat het de waarheid is. Elke groep mensen, elk land, kent zijn eigen bepalende en voortstuwende narratief dat zijn origine verklaart, voorziet in eenheid, karakter en gevoel van identiteit. Zo'n krachtig narratief bepaalt de koers van een land, leidt tot oorlog, en beïnvloedt de economie en de wetten. Godsdiensten zijn verhalen van uitverkoren mensen, goddelijke boodschappen, uitsluiting: wij en zij. Alle wereldrijken creëren hun eigen heroïsche geschiedenis: de messianistische plicht om anderen hun ideeën en hun levenswijze op te leggen en inferieure volkeren te beschaven; de economische redenen, de exploitatie en het geweld blijven daarentegen buiten beschouwing.

Het narratief van een superieur ras rechtvaardigt slavernij; de nazi-ideologie heeft de Holocaust veroorzaakt. De theorie – de fabel in dit geval – dat immigranten en vluchtelingen de plaats innemen van de nazaten van de Europeanen voedt de haat, het geweld en het racisme in veel westerse landen. Populistische leiders manipuleren negatieve gevoelens als angst, verbittering en wraak om de massa's in beweging te krijgen met een verhaal over rechtvaardigheid. Waarheid of leugen, het doet er niet toe. Het gaat om het narratief.

Volgens William Gordon, mijn tweede echtgenoot, moet een procesadvocaat een goede verhalenverteller zijn. Elke zaak is een verhaal en elke cliënt is een personage in dat verhaal. Als Willie naar de rechtbank ging, was hij zich ervan bewust dat feiten en bewijzen niet genoeg waren om de juryleden te overtuigen, hij moest hen verleiden met een onweerstaanbaar verhaal. Hij diende zijn welsprekendheid te temperen om niet arrogant over te komen en daardoor de rechter – bij wie hij ook in de gunst moest zien te komen – tegen zich in te nemen. De advocaat/verteller heeft veel macht. Het vonnis van de rechter kan mild of streng uitpakken, het is maar net hoe kundig de advocaat is, en soms kan die kundigheid het verschil uitmaken tussen de doodstraf of een veroordeling tot levenslang.

We kunnen concluderen dat degenen die het narratief bepalen of het verhaal vertellen, macht hebben. Dit is overduidelijk het geval in de politiek, in de media en in veel andere gebieden van de samenleving, zoals de kunst. De filmkunst, bijvoorbeeld, heeft een beslissende invloed gehad op het zelfbeeld van de Amerikanen en op het beeld dat de rest van de wereld van hen heeft. Op een enkele uitzondering na, mist de literatuur die macht, omdat haar bereik veel beperkter is. Miljoenen mensen zien films, maar relatief weinigen lezen boeken. Tegenwoordig hebben de sociale media in hoge mate invloed op het gemeenschappelijke narratief, met vluchtige verhalen die van dag tot dag verschillen.

Om het gedrag van een groep te veranderen, moet het narratief veranderen. Dit is ook het geval op persoonlijk niveau.

We hebben een verhaal over onszelf gecreëerd dat we als waar beschouwen, we herhalen het, we poetsen het op, het leidt ons gedrag en bepaalt hoe we de wereld en onze plek daarin ervaren.

Tijdens mijn lange weg heb ik meer dan eens van nul moeten beginnen, en elke keer weer heb ik het verhaal aangepast. Ik stel mezelf voor, leg uit wie ik ben, en een nieuwe ik verrijst. Dat verhaal geeft coherentie aan de persoon die ik ben. Toch maakt het feit dat ik zelf kies hoe ik het ga vertellen, wat ik ga benadrukken en wat ik ga weglaten, het tot een vorm van fictie. Hoeveel is waar en hoeveel heb ik verzonnen? Ik ben verschillende keren in therapie geweest en de wijze waarop ik mijn verhaal aan mijn therapeut vertel, is in de loop van de tijd veranderd. Om te beginnen, concentreer ik me niet meer op wat slecht en duister is. Ik wil helderheid, licht. Door eenvoudigweg de juiste bijvoeglijke naamwoorden te kiezen om mijn verleden te vertellen, heb ik een positief verhaal gecreëerd, ondanks alle verlies en verdriet.

Vaak krijg ik post van lezers die me deelgenoot maken van hun ongelukkige of ingewikkelde leven. Ze vragen me raad en in sommige gevallen ben ik in de verleiding om ze te adviseren eerst maar eens een positieve draai aan hun persoonlijke verhaal te geven, maar dat vereist bewustzijn en vastberadenheid, én je hebt er hulp bij nodig. Op je eentje is het bijna niet te doen. Andere lezers vertellen me dat mijn boeken hun moed en hoop geven. Ik denk dat die mensen op mijn pagina's vinden wat ze al in zich hebben maar tot dan toe nog niet hebben geformuleerd. Dat is mijzelf ook een paar keer overkomen. In

mijn jeugd, toen ik *De vrouw als eunuch* van Germaine Greer las, dacht ik dat de schrijfster mijn leven had veranderd, maar in werkelijkheid gaf ze me alleen een taal en de juiste argumenten om uit te drukken wat ik van kinds af aan voelde. Greers boek hielp me mijn narratief te veranderen. Ik leerde mijn woede jegens het patriarchaat te kanaliseren in een leven van trots feminisme.

Nooit probeer ik om in een roman een boodschap over te brengen omdat dit het verhaal zou verpesten; die boodschap bewaar ik voor mijn non-fictieboeken en mijn publieke optredens. Ik hoef er bij mijn lezeressen geen feministische ideologie in te stampen, mijn sterke vrouwelijke hoofdpersonen zijn genoeg; ik hoef ook mijn politieke of filosofische opvattingen niet aan de orde te stellen, want die kan iedereen tussen de regels door raden. In een roman wil ik eenvoudigweg een verhaal delen dat me interesseert of me aangrijpt. Misschien dat in dit delen de kracht huist van fictie: zij brengt ons bijeen.

Een goede roman kan ons ertoe aanzetten over iets na te denken wat we nog nooit hadden overwogen, kan onze nieuwsgierigheid prikkelen, ons van mening doen veranderen, ingewortelde vooroordelen overwinnen, ons andere levens laten leven. *De hut van oom Tom*, van Harriet Beecher Stowe, gepubliceerd in 1852, heeft meer impact gehad op de strijd tegen de slavernij dan de abolitionistische bewegingen. Het tragische lot van Tom, een fictief personage, schudde het geweten van het land wakker, en voor miljoenen lezers was de slavernij niet langer een abstract begrip maar veranderde die in een beschamende, verschrikkelijke werkelijkheid, de dood-

zonde van de natie. Had de schrijfster zich de enorme impact van haar boek kunnen voorstellen? Waarschijnlijk niet. Een roman leidt zijn eigen leven, de schrijver of de schrijfster heeft geen controle over de manier waarop het boek wordt ontvangen. Ik stel het me voor als een brief in een fles die in zee wordt geworpen. Aan welke oever zal hij aanspoelen? Wie zal de fles vinden en de brief lezen?

De fundamentele thema's van liefde en verdriet, altijd aanwezig in de literatuur, zijn ons allemaal vertrouwd. Literatuur helpt ons te begrijpen dat de overeenkomsten die ons verenigen talrijker zijn dan de verschillen die ons scheiden. Misschien dat als we meer lezen, er minder wantrouwen en meer verdraagzaamheid zou zijn op deze wereld.

Er wordt beweerd dat de fictie op uitsterven staat. Dat geloof ik niet. Er zijn meer mensen dan ooit tevoren die fictie lezen. Mogelijk verandert de vorm, er worden inderdaad al verhalen digitaal en in audiovorm gepubliceerd, ze worden bewerkt voor film, televisie en toneel; wie weet is het in de nabije toekomst mogelijk een chip achter een oor te implanteren waardoor we tijdens onze slaap in luttele uren een roman tot ons kunnen nemen. In welke vorm dan ook, de inhoud zal altijd bestaan. We hebben verhalen nodig, daarom houd ik zo van dit beroep van verteller.

De aanzet tot dit boek over het schrijven werd gegeven in de zomer van 2024, direct na de afronding van een project van BBC Maestro: de opnames voor een cursus schrijven met de suggestieve titel *Magical Storytelling*. Gefilmd door meerdere camera's, probeerde ik vijf dagen lang iets van orde aan te